

«МЭНЧЭ, ШАИГ НҮМУНЭДИР МЭЛЭЈЭ»

Адатон илчданы, идеялы, галамы өз сөзү фидри марга-гы илаз. Нец вахт барышга кырдан, багын, сонотур дундага хошбох олмаз учу колмыр. Белл соноткарларынын агрысы-ачысы галамы саркылдап өзүну кестирин. Амма Абдулла Шаиг кими сөз усталары да вардыр ки, ондарын мөһүрдүлөтлөри догулаш күрдөн башлаптыр. Кими исте'данын наара-батылгындан голом-кагызы өзүну сирдаш сечир. Кимини да кичинди исте'данын шохис дәрди һорөкөтө кәтирер.

Аилд иктилафлары ои инк иашлы Шаигы анысы илаз Хорасана апарар чыгарды. Негайт бу дофд онч гурб-тобы сыгынага чыкты. Хорасанда о, Јадлыга, танаилыга тамшы оладу. Догра мура инскили, ата, гоһум-оурба, дост-таныш хифөти, бојуклорын сарвендо ушаг дунјасынын нош'асини там Јашамдан Јашламга Шаигдо һасратини коқиди ушаг дунјасына ыругулуг Јараты. Оуэну нөсб олмајыз Јаратын, гајысысалгы, бәхти-Јаранын, шыгы сола-то-лолө млндилорла мутод-дөс ушаг дунјасына палда-ды. «Довшан», «Хоруз», «Кечи», «Чан кулум, чан, чан» кими ондуча өсөри Шаиг санки өзүну ушагы-лыгына охунмамыш лалда кими Јазмбарды.

А. Шаиг 20 Јашында Ба-кыја колор. И. Нормяно-вучи комоји илаз муалымлик шөвадтисин алап. Бу-нунда да муалымлик А. Шаигин нец вахт пешма-чылыгыны өзүне кәтирди, өкисинө, һөһинө тәквинул, ва рабатылг тамдыгы фольклор савасина чыардыр. Сонра-лар өзү дөјорд: «Мөн бу кун Јазычыгындан зија-да муалымликимдө фөхр сөйим».

Өмүрүнү соңунда гадер Ја-радычылыгы да, һөјтада да романтик галам А. Шаиг сөзүн илази то сир күчүнө, ислаз етмөк гурдөртини ин-данды. Иналарды ки, сөз инданын тамгалары, иңдө дөјорлор, мөлөвөшдирер, ону иңдө муры вуран, нец дә һөһинө уш чымајын ин-санды озда билер. А. Шаиг ирсини бөтөлдүк-дө һөһинөд кеңирендө ко-рурсан ки, онун Јарадычы-лыгында, аманлыда инсан

илк һөһинөдө азербайжанлы төһөрүкү илаз керкөндүн. Бу. милли егонм деди, адн бир һөһиноти дөрк олун-масыдыр.

А. Шаиг фәһдәјитәро ва Јарадычылыгы тәзд бәшлад-дыгы вәхтардан «Мөн ким-мөм» нараватлыгыны өз гејри-муәјјидлигини өзү учу там Јадлылашдырмашды.

«...Мөн Гајрага татарлары-нын аиа дили муәллимиңм» Фөхрә, иртикарла дејилми-ши бу сөзларин аркасын-да сонотарын, шохејити-тин бојук морамынын, идеал-ынын дурдугуну кобул, шө-һинө тәһовонун дөрк өд-бизмәдиляр.

Агыз өдөјитәтинден, Ју-нис Имрөдан, Инаминдөн, Нөһемидән, Фузулидән, Ха-тидән... Раа Тоғригадн, То-ғри Фирғәтадан, мусарфа-лардан соһөб ачыгы елми Јазмларында Шаигин турк өдөбијатына ва мо'новия]ятына «редактасың» мундә-сәти аснини таптыр. 30-чү иллөрдән сонра Шаиг о вах-та гөлдө дејилдирини де-мөјө ва Ја һини мөваузлар-да истајини шөһидө, бил-дирин дөрөчәдә соһөб ача-га аман тапыр.

«Мусават» итһаф етди-зи «Марш» да (еләчә дө «Вөтөниң Јангы сәси» ва с. өсөрдөрдә) «Бирләшмәли-турк огулу» бу јол милләт Јолуду» дејилди. «Хати-рлар»иңдө «Мусават» 37-чи илин тәләби ва дик-тәт мәдәнијатини мундәс-сөб билдирди.

Амма Шаиг һөһинө сү-мүрә, Сталин кими тиранин әлвөјинө Јаздыгы шө'ри ар-хивиндә сахалдырды. Төзө-төз уш чыкын бу тилин өсө-рөдө тарихи фактыдыр, — ба-рышмалыгыны, өзүнө, созу-ну, гөһинө, амалына ва шохејитәтинө сәдәтәтин фә-ктерди. Виз өкөд оклас-ларлык кими, Шаиги да уздин тамырынг, там көһөф етмәсинин. Онун угуру ва угурусалугу Ила бириндө елми портретини Јарады-чылыгы. Мәнчә, биз ону та-нидыкча, көһөф етдичә ви-дәндәммәын әлвөјинө кет-мөдө Исмајлы Ыкметин 1923-чү илде Јаздыгы шө'-риндөн бир мисраны үрөк-сөзүмүз кими тоқбарлаша-лыгы: «Мөнчә, Шаиг нүму-дир мөлөјө».

Ариф ӘМРАӨГЛУ.

Шаиг кимдир!

Ифрын илдон бөрдир ки, бутун Азербайжан кичкинй ону көк кәзәл тәнәјир. Фәср, һәр кәсәкә о чалышын ва тәһ-рөк һәр муәллик, һәср, һәзик бир шаир, мөһрибән ва сәймин бир инсандыр.

Фәһт мәнчә о, кәзәрларпн бир чөкә, вәрилардан даһа бөјүк, даһа мөһтөшәдәр. һүсејн ЧАВДИ.

* * *

«Шаг шағрини гадер төр-бәчәк, төрбәчиндә» гадер дө шағрин. Фирғәтиндә ет-галынын јускәлигин ва һөб-лөји ки фәһлигин Шаигни һөп кәсәкә муәһидә едиләс, бир сифәтин дөһ әрә ет-мөк истөрәм. Шаг истәр шө'р олсун, истәр төрбәк ол-сун — буларға гәһсиндә ин-санвалы бутун мөһтәсә илик көчөлик мөһүрәсинин дашы-лур.

Бу мөһүрәсини ки, һәм шә'-риндә, һәм хурус ва һөп дө иктамна һөјтаңдә һәкмиди.

Атабаба МУСАХАНЛЫ.

* * *

«Өвөр Шаг олмасәј-дә, «Милли гирәватим» јоқ иди, «Мунтәхәб» ношр олунмамышды. «Әдәбијат вәдириндә мөһүрәк сәһи», «Турк чөләнини кәрәмәди, «Турк өдөбијатыны шөһит-мәшиди. Өвөр бу китаблар әдириндә мөһүрәкми јок-сун, муәллимларынча Јә-рәв галамды. Онун ирәми-илли ки вәтәно олан илде-рини о гадер бәјүдүр ки, вәтә-нин оиқ олан әһтирамларын-дан дә... Душунурм ки, бу Сә-бир һөкөлинин булундуғу Шаг һөкөли ила дө бәзәнсә, һө гадер көзәл оларды».

Ғәфур Фәһдәкдә ГАНТӨМІР.

* * *

Әвиз ва һөрмәтиң өдбөн-мә Абдулла Шаиг!

Сизин әдипиң һәр бир әзәр-бәјәнли үчүн доғра ва әзиз-дир. Чүнки Сиз бутун өмү-рүңдә бул халгымызын ик һө-рәтуғларын, јускә вә һөһ-һүменест әмәлларын төрән-нүн едән кәзәл бир сонәткер, бөјүк бир инсан олмуһсун. Тәрхиң фирғәтәләри гојунда һәр гәһлигә һәм бир сәһи-нин мәдәнијәтинин ил дөс-тәндәриндә Сизин дө ила-зын вәрдәри!

Сәмәд ВУРУҢ.

* * *

«О бизим вәтенимизни мәшһүрләрдән бир, иладе-рини шәир, бөјүк бир кәслик муәллимин, мәарифчилик, мәдәнијәтчилик фәдәкер хәдмәтләрдән, Јарадычыларын-дан бирдир».

Мөһәмәд ЧӨӨРҢ.

«ЈУСКӨЛКИ ВӨ НӨГИГИ БӨХТИЛАРЛЫҒА ЧАТМАК ИСТӨЙРӨСӨҢ, ӨЗҮНУ ДЕЙИЛ, БАШГАЛАРЫНЫ ЈАШАТМАҒА ЧАЛЫШ, ЭИРА НӨГИГИ БӨХТИЛАР ЧӨМИЛӨТ УЧҮН ЧАЛЫШАНЛАРДИҢА».

А. ШАИГ.

Шөһидә: Абдулла Шаг ва һүсејн Чавди, 1928-чи ил.

Турк әдәми-мәргәзәјити фирғәси «Мусават» итһаф

МАРШ

Бирләшәлим турк огулу, бу јол милләт Јолуду, Улне, әдәфрә, шаһдә тарихимиз доғуду, Јурулгын ирәли, һады, милләт өскөри, Көчминдикиз шаң, әзәр, дурмәләлим биз кери, Јадырмыды көзүңиз ган әгәлдәр дүшкөн, Горхак, алгач, хәһини бу мейдәндә иши но! Дәниз кибн чыралым, дала кибн ошәлым, Алтын оруд, урлун! Дағлар, дашлар ашәлым! Турк гәһсыңдә торху Јузаләмәз, дуһиниңи һөл дөһирәдн Јашылым руһун, тәһлим, бөдөнүн, Сүңкүңүзүн уғуңдан даһәр гәтәр-гәтәр ган, Гурријәдән, вәтәндн олунчә кәчмәк, дуһиниң Гәһлиларын устәмдә шәһлы Турк бағрағы, Аюләвәлир гәһлиңдә «Өрнөгөн» оҗағы, һәдәд, јола чықалым, һағсызлыгы һәхләдм, Туркүзә күң доғуча узмәтлә чарпшәләлим! Ирә ирәли, ирәлидә чөнәт кибн чаһан вәр, Күнш орда һә доғар, сәәдәт орда парлар, Турк фирғәси Мусават, Аманлы гөш, ган тәһдә, Сарыбөл һурријәтә, Булалым шаһды һәјәт.

ТАЛЫБӘЗӘД АБДУЛЛА ШАИГ.

«Алғч сөз» газети, 6 феврал 1918, № 674.

* «Өрнөгөн» — түрктәрин азадлығы, гуртулу-шуа һәср олунмуш өбәсанн халт дастаны.